

Република Србија
ВРХОВНИ КАСАЦИОНИ СУД
Рев1 17/2021
24.06.2021. године
Београд

У ИМЕ НАРОДА

Врховни касациони суд, у већу састављеном од судија: Божидара Вујичића, председника већа, Весне Субић и Бисерке Живановић, чланова већа, у парници тужилаца АА из ..., Република ... и ББ из ..., као правних следбеника пок. ВВ и пок. ГГ, бивши из ..., које заступа пуномоћник Снежана Милићевић, адвокат из ..., против тужене Републике Србије – Министарство правде, коју заступа Државно правобранилаштво – Одељење у Зрењанину, ради рехабилитационог обештећења, одлучујући о ревизији тужиоца изјављеној против пресуде Апелационог суда у Новом Саду Гж 2004/15 од 22.10.2015. године, у седници одржаној 24.06.2021. године, донео је

ПРЕСУДУ

ПРЕИНАЧУЈЕ СЕ пресуда Апелационог суда у Новом Саду Гж 2004/15 од 22.10.2015. године у делу одбијајућем делу става првог изреке у односу на накнаду материјалне штете због изгубљене зараде - разлике у висини плате пре и после штетног догађаја, и **ОДБИЈА** жалба тужене и **ПОТВРЂУЈЕ** пресуда Вишег суда у Зрењанину П 20/15 од 16.06.2015. године у делу става другог изреке, за разлику износа од 4.929.120,00 динара до 3.041.125,60 динара и парничне трошкове.

ПРЕИНАЧУЈУ СЕ пресуда Апелационог суда у Новом Саду Гж 2004/15 од 22.10.2015. године у делу става првог изреке којим је је потврђена пресуда Вишег суда у Зрењанину П 20/15 од 16.06.2015. године, у делу става трећег изреке за разлику у пензијама и пресуда Вишег суда у Зрењанину П 20/15 од 16.06.2015. године у делу става трећег изреке у односу на накнаду разлике у пензијама, тако што се **ОБАВЕЗУЈЕ** Република Србија – Министарство правде да тужиоцима АА из ..., ... и ББ из ..., као правним следбеницима сада пок. ВВ, бив. из ... исплати, на име разлике у пензијама износ од 32.891.666,66 динара, са законском затезном каматом од 16.06.2015. године, као дана пресуђења, у року од 15 дана по пријему пресуде.

ОБАВЕЗУЈЕ СЕ тужена Република Србија – Министарство правде да тужиоцима АА из ..., ... и ББ из ..., накнади трошкове ревизијског поступка у износу од 90.000,00 динара, у року од 15 дана по пријему пресуде.

Образложење

Пресудом Вишег суда у Зрењанину П 20/15 од 16.06.2015. године делимично је усвојен тужбени захтев; обавезана је тужена Република Србија да исплати тужиоцу ВВ

на име накнаде нематеријалне штете због повреде части, угледа, слободе и права личности износ од 2.500.000,00 динара преко већ правноснажно досуђених 2.500.000,00 динара, што је укупно 5.000.000,00 динара, на име накнаде материјалне штете на име разлике у висини плате пре и после штетног догађаја износ од 4.929.120,00 динара и на име накнаде штете због изгубљене зараде за време незапослености у износу од 383.105,66 динара, као и да накнади тужиоцу парничне трошкове у износу од 678.000,00 динара, све са законском затезном каматом почев од 16.06.2015. године до исплате; одбијен је тужбени захтев у делу којим је предложено обавезивање тужене да тужиоцу исплати на име накнаде нематеријалне штете због претрпљених душевних болова због повреде части, угледа, слободе и права личности преко досуђеног износа од 5.000.000,00 динара до утуженог износа од 30.000.000,00 динара, дакле за износ од 25.000.000,00 динара са законском затезном каматом на овај износ почев од дана пресуђења до исплате, као и да исплати тужиоцу на име накнаде штете по основу обављеног а неплаћеног рада у редовно радно време у износу од 9.320.000,00 динара, по обављеном а неплаћеном прековременом раду износ од 20.592.000,00 динара, губитка пензија у износу од 3.535.000,00 динара, разлике у пензијама у износу од 32.891.666,66 динара, губитка стана у износу од 6.000.000,00 динара са законском затезном каматом на ове износе почев од дана пресуђења до исплате.

Пресудом Апелационог суда у Новом Саду Гж 2004/15 од 22.10.2015. године жалба тужиоца је одбијена, као неоснована, жалба тужене делимично усвојена, делимично одбијена и првостепена пресуда преиначена у делу о накнади материјалне штете због изгубљене зараде, тако што је за разлику износа од 4.929.129,00 динара до 3.041.125,60 динара одбијен тужбени захтев и снижена накнада трошкова поступка досуђена тужиоцу на терет тужене на износ од 83.500,00 динара, а у преосталом побијаном делу наведена пресуда је потврђена; трошкови жалбеног поступка нису досуђени.

Пресудом Врховног касационог суда Рев 1545/2017 од 16.05.2018. године, одбијена је као неоснована, ревизија тужиоца изјављена против пресуде Апелационог суда у Новом Саду Гж 2004/15 од 22.10.2015. године.

Одлуком Уставног суда Уж-10861/2018 од 29.10.2020. године усвојена је уставна жалба ББ и АА и утврђено да је пресудом Апелационог суда у Новом Саду Гж 2004/15 од 22.10.2015. године и пресудом Врховног касационог суда Рев 1545/17 од 16.05.2018. године повређено право подносилаца уставне жалбе на правично суђење, зајемчено одредбом члана 32. став 1. Устава Републике Србије; поништена је пресуда Врховног касационог суда Рев 1545/17 од 16.05.2018. године у делу којим је одбијена, као неоснована ревизија изјављена против пресуде Апелационог суда у Новом Саду Гж 2004/15 од 22.10.2015. године којим је пресуда Вишег суда у Зрењанину П 20/15 од 16. јуна 2015. године преиначена тако што је за разлику износа од 4.929.120,00 динара до 3.041.123,60 динара одбијен тужбени захтев и снижена накнада трошкова поступка на износ од 83.500,00 динара, као и у делу којим је првостепена пресуда потврђена у делу којим је одбијен тужбени захтев за накнаду штете на име разлике у пензијама у износу од 32.891.666,66 динара и одређено је да тај суд донесе нову одлуку о ревизији подносилаца уставне жалбе изјављеној против пресуде Апелационог суда у Новом Саду Гж 2004/15 од 22.10.2015. године у том делу; обустављен је поступак по уставној жалби ГГ.

Поступајући по одлуци Уставног суда Уж 10861/2018 од 29.10.2020. године Врховни касациони суд је поново одлучио о изјављеној ревизији у делу који се односи на тужбени захтев у односу на кога је поништена пресуда Врховног касационог суда, па је у смислу члана 408. Закона о парничном поступку („Службени гласник РС“ бр. 72/11...18/20), па је утврдио да је у наведеним деловима ревизија основана.

У међувремену, преминула је тужиља ГГ, па је поступак у односу на њу прекинут решењем Вишег суда у Зрењанину П 20/15 од 29.04.2021. године и настављен решењем истог суда П 20/15 од 05.05.2021. године, пошто су за њене наследнике оглашени синови АА и ББ.

У поступку није учињена битна повреда одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 2. Закона о парничном поступку, на коју ревизијски суд пази по службеној дужности. У ревизији се указује на битну повреду одредаба парничног поступка из члана 374. став 2. тачка 12. ЗПП, која није прописана као ревизијски разлог чланом 407. став 1. тачка 2. и 3. ЗПП.

Према утврђеном чињеничном стању, сада пок. ВВ (правни претходник тужилаца) је рођен 1922. године, био је учесник НОР-а од 1941. године и по заслугама у партизанској борби имао је чин поручника по завршетку рата. Имао је завршена три разреда гимназије и као војно лице унапређен је у чин капетана 1. класе, а радио је у политичком одељењу Штаба дивизије у Тузли, где је дана 18.04.1950. године ухапшен на радном месту без навођења разлога хапшења, задржан у истражном затвору у Тузли око десет дана, а затим осуђен пресудом Војног суда у Сарајеву К 334/50 од 26.08.1950. године за кривично дело издаје из члана 3. став 1. Закона о кривичним делима против народа и државе и осуђен на казну лишења слободe са принудним радом у трајању од седам година, губитак грађанских права у трајању од две године и губитак чина капетана ЈНА. Суд је у кривичном поступку располагао податком да је био тежак туберкулозни болесник. У време доношења кривичне пресуде имао је 28 година, супругу и дете од две ипо године. После осуде је пребачен у логор у Стару Градишку, након шест месеци на острво Свети Гргур и опет након шест месеци у логор код Задра, затим у Билећу, где је провео две године, а након тога казну је издржавао на Голом Отоку, око две године, до пуштања на слободу 01.12.1954. године. Из свега наведеног произлази да је био лишен слободe 4 године, 7 месеци и 12 дана. Током периода лишења слободe био је физички и психички злостављан, подвргнут тортури, нељудском и понижавајућом поступању, те је доведен у стање изузетно лошег физичког и психичког функционисања у каквом је отпуштен са издржавања затворске казне.

После изласка из затвора 01.12.1954. године, пок. ВВ је успео да се запосли 04.07.1955. године. У његову радну књижицу уписан је стаж у служби ЈНА од 16.05.1945. године до 18.04.1950. године, а затим да је као неквалификовани пољопривредни радник радио у више пољопривредних добара до августа 1959. године, па као службеник од 20.08.1959. године до 31.10.1960. године. Вештачењем је утврђена висина изгубљене зараде у периоду лишења слободe и у периоду незапослености, разлика у висини зараде након што се запослио и разлика у висини пензије. Пензионисан је 10.02.1966. године у својој 44. години живота. Његова пензија је у јануару 2014. године износила 32.129,32 динара. Правноснажним решењем Вишег суда у Зрењанину Рех 43/12 од 28.02.2013. године утврђена је ништавост пресуде Војног

суда у Сарајеву К 334/50 од 26.08.1950. године од тренутка доношења, са свим правним последицама, правни претходник тужилаца је рехабилитован и сматра се неосуђиваним. Правни претходник тужилаца се на слободи придружио породици која је увећана 1965. године рођењем млађег сина.

Имајући у виду овако утврђено чињенично стање, првостепени суд је обавезао тужену Републику Србију да сада пок. ВВ, чији су тужиоци правни следбеници, на име накнаде материјалне штете на име разлике у висини плате пре и после штетног догађаја исплати износ од 4.929.120,00 динара, док је одбио тужбени захтев за накнаду разлике у пензијама у износу од 32.891.666,66 динара. При томе, првостепени суд сматра да правном претходнику тужилаца припада досуђени износ разлике изгубљене зараде у висини плате пре и после штетног догађаја, јер би, да није било неоправдане осуде, наведене износе он и остварио, а висина разлике је утврђена између плате капетана и минималне зараде, с обзиром да је, после пуштања на слободу радио послове који нису одговарали његовој стручној спреми, већ као неквалификовани радник, да је током радног века радио најмање плаћене послове, па му припада накнада штете као разлика између плате капетана и минималне зараде. Тужбени захтев који се односи на исплату разлике у пензијама првостепени суд је одбио сматрајући да се члановима 22-24. Закона о рехабилитацији признаје посебан пензијски стаж у двоструком износу, месечна новчана накнада (посебан додатак) у висини од 50% од просечне месечне накнаде у Републици Србији у претходној години, чији обрачун врши РФ ПИО, те у погледу здравствене заштите и здравственог осигурања. На тај начин овим законом није прописана накнада материјалне штете за разлику у пензијама.

Другостепени суд је преиначио првостепену пресуду у делу о накнади материјалне штете због изгубљене зараде, тако што је разлику смањено на износ од 3.041.125,60 динара. Према мишљењу тог суда, оштећеном, који је претходно био запослен накнађује се вредност изгубљене зараде, чиме се отклањају штетне последице које су по њега настале због ускраћености да оствари зараду, али само у делу у којем је доказана основаност потраживања стварне штете. У конкретном случају се не може прихватити да је правни претходник тужилаца доказао да би према редовном току ствари остварио већу зараду и већу пензију од реално остварених, као измаклу корист у смислу члана 189. став 3. ЗОО. У току поступка је утврђено када се правни претходник тужилаца запослио после изласка из затвора, који је период уписан као стаж у служби ЈНА у радну књижицу, а затим стаж као неквалификованог пољопривредног радника и службеника до пензионисања 10.02.1966. године. У поступку није пружен доказ о томе који је период узет у обрачун пензијског основа у конкретном случају, па се не може закључити од каквог је утицаја на висину пензије био период издржавања казне затвора и период потом до заснивања радног односа односно наредни период у ком је био у радном односу од 04.07.1955. године до 31.10.1960. године. Правни претходник тужилаца није реинтегрисан у војну службу када се нашао на слободи крајем 1954. године. У битно промењеним друштвеним приликама правни претходник тужилаца се запослио и радио у државном предузећу, на битно другачијим пословима за које је плаћен, па имајући у виду посебне околности, ни према редовном току ствари он није могао основано очекивати добитак у равни примања лица која су професионално обављала војну службу од времена након што је право на рад остварио као цивилно лице запослено у предузећу. Зато му не припада ни измакла корист на име губитка пензије и разлике у пензији.

Нижестепени судови су погрешно применили материјално право када су одбили тужбени захтев за исплату разлике у заради која би била остварена у чину капетана, на радном месту правног претходника тужилаца које је обављао пре лишења слободе и зараде коју је остваривао након заснивања радног односа до пензионисања и за накнаду разлике у пензији коју би остварио да је наставио да ради у чину капетана до пензионисања и пензије коју је остварио.

Наиме, последица доношења правноснажног решења о рехабилитацији правног претходника тужилаца је утврђење ништавости пресуде Војног суда са свим њеним правним последицама, а једна од последица које је та пресуда произвела јесте губитак чина капетана ЈНА, што је на страни правног претходника тужилаца проузроковало материјалну штету која се огледа у губитку зараде у периоду лишења слободе и у периоду незапослености, као и разлици између зараде коју би као капетан ЈНА остваривао да није било штетног догађаја и зараде коју је остваривао радећи на слабије плаћеним радним местима до пензионисања, те и у разлици у висини пензије. Закон о рехабилитацији даје право рехабилитованим лицима на обештећење, односно накнаду материјалне штете настале као последице лишења слободе, у складу са законом којим се уређују облигациони односи. Сагласно одредбама члана 189. став 1. и 3. Закона о облигационим односима, оштећеник има право, како на накнаду обичне штете, тако и на накнаду измакле користи, а при оцени висине измакле користи узима се у обзир губитак који се могао основано очекивати према редовном току ствари или према посебним околностима, а чије је остварење спречено штетниковом радњом или пропуштањем. Чланом 190. истог Закона прописано је да ће суд досудити накнаду у износу који је потребан да се оштећеникова материјална ситуација доведе у оно стање у коме би се налазила да није била штетне радње или пропуштања.

Узимајући у обзир тадашње друштвене прилике, чињеницу да је правни претходник тужилаца, као учесник НОР и по заслугама у партизанској борби добио чин капетана прве класе, према редовном току ствари, основано се могло очекивати да ће он наставити да ради у војној служби, а што је спречено неоснованим лишењем слободе, након чега је он, поред осталог, био приморан на то да војну каријеру замени слабије плаћеним пословима. Зато би правном претходнику тужилаца припала разлика у висини плате пре и после штетног догађаја, односно и за период од лишења слободе до заснивања радног односа на слабије плаћеним пословима, али и за период у коме је радио на слабије плаћеним пословима до пензионисања.

Погрешно је становиште нижестепених судова да правном претходнику тужилаца не би припала накнада разлике у пензијама у износу од 32.891.666,66 динара јер је Законом о рехабилитацији прописано да се признаје посебан пензијски стаж у двоструком износу, месечна новчана накнада (посебан додатак) у висини од 50% од просечне месечне плате у Републици Србији у претходној години чији обрачун врши РФ ПИО, те у погледу здравствене заштите и здравственог осигурања. Тачно је да је чланом 20. Закона о рехабилитацији рехабилитованом лицу дато право и на посебан пензијски стаж и на месечну новчану накнаду (посебан додатак) и на рехабилитационо обештећење, а посебан пензијски стаж је регулисан одредбом члана 22. Закона о рехабилитацији. Посебан пензијски стаж је издвојен законским одредбама као посебан вид накнаде и суштински представља сатисфакцију рехабилитованом лицу само због тога што је неоправдано било лишено слободе и услед тога незапослено услед престанка лишења слободе. Зато се свим рехабилитованим лицима посебан пензијски

стаж обрачунава у двоструком трајању, без обзира на врсту послова које су обављали пре лишења слободе. Посебан пензијски стаж није пензијски стаж прописан чланом 44. Закона о пензијском и инвалидском осигурању и не узима се у обзир приликом обрачуна висине пензије. Практична примена посебног пензијског стажа огледа се само у праву на исплату просечне месечне накнаде (посебног додатка) прописане чланом 23. Закона о рехабилитацији. Зато се посебан пензијски стаж признаје чак и лицу које је пре лишења слободе било незапослено. Овај посебан пензијски стаж даје право на доживотну исплату посебног додатка из члана 23. Закона о рехабилитацији, исто као што пензијски стаж, стечен на основу пензијског и инвалидског осигурања, даје право на доживотну исплату пензија. Поред наведених права, рехабилитовано лице има право, на основу члана 20. у вези члана 26. став 1. Закона о рехабилитацији, и на накнаду сваке материјалне штете према одредбама Закона о облигационим односима која је настала због повреде права и слобода. Зато није правилно становиште нижестепених судова да је тужбени захтев за накнаду материјалне штете због губитка пензије и разлике у пензијама неоснован зато што је правном претходнику тужилаца признато право на посебан пензијски стаж и посебан додаток.

Правни претходник тужилаца је потраживао накнаду материјалне штете због губитка пензије за период лишења слободе и незапослености у периоду након лишења слободе јер би му и тај период, да није било штетног догађаја, био обухваћен пензијским и инвалидским осигурањем на основу којег је стекао пензију. Правни претходник тужилаца је у том периоду онемогућен да ради, односно да уплаћује пензијско и инвалидско осигурање, што су разлози због којих му је и пензија коју је остварио била нижа. Та штета је настала за правног претходника тужилаца, па тужиоци имају право на накнаду те штете, на основу члана 20. у вези члана 26. став 1. Закона о рехабилитацији и члана 189. став 3. ЗОО.

Тужиоци потражују и накнаду материјалне штете за разлику у пензијама јер је услед штетног догађаја њихов правни претходник остварио право на пензију на пословима који су били знатно мање плаћени, прво као неквалификовани радник, а затим као службеник, уместо као капетан прве класе. Правни претходник тужилаца, на основу члана 189. став 3. ЗОО, има право на разлику између пензије коју би остварио да није био осуђен и пензије коју је остварио јер услед осуде није могао да се, након издржавања затворске казне, поново запосли у војсци као капетан прве класе, већ је био принуђен да ради као неквалификовани пољопривредни радник, а затим као службеник. Висина штете на име разлике у пензијама утврђена је налазом и мишљењем вештака економско финансијске струке, због чега су нижестепене пресуде преиначене и тужиоцима, као правним следбеницима рехабилитованог лица, досуђен тражени износ.

Тужиоци су успели у ревизијском поступку, трошкове тог поступка су тражили и определили за састав ревизије, па је тужена дужна да тужиоцима накнади ове трошкове, у смислу члана 153. и 154. Закона о парничном поступку.

Из наведених разлога одлучено је као у изреци пресуде, на основу члана 416. став 1. и члана 165. Закона о парничном поступку.

**Председник већа-судија
Божидар Вујичић,с.р.**

За тачност отправка
Управитељ писарнице
Марина Антонић